

Morawski, Zbigniew

"Dzieje Kępna", J. Kurzawa, S. Nawrocki,
Warszawa-Poznań 1978 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 70/3, 580-581

1979

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

skryptu, kiedy wydaje się oczywiste, że z tymi zagadnieniami, najbardziej „zewnątrznymi”, student styka się od samego początku studiów.

Uciążliwym mankamentem są błędy drukarskie — szczególnie gdy zdarzają się w prezentowanym przykładowo materiale liczbowym. Materiał ten, przedstawiony w tabelach, dotyczy niestety wyłącznie XIX i XX wieku.

Mimo pewnych usterek prezentowane wydawnictwo (wydane w tysiącu egzemplarzy) spełni niewątpliwie pożyteczną rolę pomocy naukowej. Wypada na zakończenie zasygnalizować, że również druga część tego przedmiotu, wykładanego na studiach historycznych — demografia historyczna — doczekała się drugiego wydania bardzo przydatnego skryptu Jerzego Michalewicza.

W. T.

Ziemia prudnicka. Dzieje. Gospodarka. Kultura, pod redakcją Wiesława Lesiuka, Instytut Śląski w Opolu, [Opole] 1978, s. 540.

Zbiorowa monografia ziemi prudnickiej zawiera opis środowiska geograficznego (S. Michalak), zarys pradziejów (L. Szadkowska) oraz historię regionu w epoce feudalnej, kiedy stanowił on pogranicze śląsko-morawskie, dzieląc skomplikowane losy polityczne Śląska opolskiego, zorganizowany w trzy powiaty, w Prudniku, Głogówku i Białej, ze złożoną strukturą narodowościową i wyznaniową (W. Dziewulski). Obszerniejszą część historii ziemi prudnickiej w czasach nowożytnych otwiera historia ziemi prudnickiej w epoce kapitalizmu (B. Ciমালা i F. Hawranek). Duży artykuł D. Tomczyka, „Wyzwolenie ziemi prudnickiej w 1945 r.” zawiera szczegółowy opis działań wojennych, które doprowadziły do likwidacji przez I Front Ukraiński wojsk niemieckich broniących linii Odry na południe od Opola. Te ważne dla końcowej fazy walk na froncie wschodnim operacje przebiegały w znacznej części na obszarze ziemi prudnickiej, powodując poważne zniszczenia, zwłaszcza miast. Kolejne partie monografii poświęcone są procesowi odbudowy regionu prudnickiego, w którym uczestniczyła duża liczba polskiej ludności miejscowej. Szczegółowo omawia się życie polityczne w latach 1945—47 (Z. Kowalski) i odbudowę gospodarki (M. Lis). Książkę zamykają artykuły, poświęcone stosunkom ludnościowym, perspektywom rozwoju gospodarczego, oświacie, wychowaniu i życiu kulturalnemu w latach 1947—1975. Ostatni artykuł omawia dzieje sztuki regionu (M. Kornecki). Monografia zawiera ponadto bibliografię ziemi prudnickiej.

Z. M.

J. Kurzawa, S. Nawrocki, *Dzieje Kępna*, PWN, Warszawa—Poznań, 1978, s. 225.

Kępno leży w południowej Wielkopolsce, na pograniczu ze Śląskiem na skrzyżowaniu ważnych dróg z Kalisza na Górny Śląsk i z Wrocławia na Wieluń i Sieradz. Wśród lasów i mokradeł z pokładami rudy darniowej ulokowano tu gród książęcy, przypuszczalnie o charakterze strażnicy nadgranicznej ziemi kaliskiej, z przejściową przynależnością do Śląska. Pierwszą wzmiankę o Kępnie zawiera znany układ między Przemysłem II a Mściwojem pomorskim z 1282 r. Było tu wówczas miasto, lokowane prawdopodobnie na wzór Kalisza. Kazimierz Wielki wybudował tu także skromny zameczek. Lokacja Kępna poszła w zapomnienie; od 1365 r. znajdowało się ono w rękach prywatnych jako wieś. Powtórna lokacja w 1661 r. związana była z napływem do Kępna ewangelików i ludności żydowskiej

z nadgranicznych okolic Śląska w związku z prześladowaniami w trakcie i po zakończeniu wojny trzydziestoletniej. Odtąd miasto ustabilizowało się, funkcjonując jako dość ważny ośrodek rzemieślniczy i handlowy na trasie z Warszawy do Drezna. W XIX w. pod zaborem pruskim Kępno stało się siedzibą władz powiatowych.

Najobszerniejsza część monografii poświęcona jest dziejom miasta od końca XVIII w., tj. w Księstwie Warszawskim, pod zaborem pruskim, w okresie międzywojennym i w czasie okupacji oraz w Polsce Ludowej. Walorem pracy jest jej jednolite autorstwo oraz kwerenda archiwalna, która objęła między innymi Bundesarchiv w Koblencji, co jest tym istotniejsze, że akta miejskie do 1945 r. uległy prawie w całości zniszczeniu. Z zachowanych dokumentów siedemnastowiecznych autorzy opublikowali dwa przywileje, zezwolenie Jana Kazimierza na lokację oraz przywilej lokacyjny Adama Biskupskiego, starosty wieluńskiego z 1661 r.

Z. M.

M. Zmysłony, *Die Bruderschaften in Lübeck bis zur Reformation*, "Beiträge zur Sozial- und Wirtschaftsgeschichte", Bd. 6, Walter G. Mührlau Verlag, Kiel 1977, s. 256.

Omawiana publikacja jest próbą całościowego ujęcia problematyki bractw w późnośredniowiecznej Lubece. Praca składa się z sześciu nierównej objętości rozdziałów. Rozdział I (charakterystyka korporacji średniowiecznych, ruchów ubogich, działalności zakonów żebrzących w kontekście umasowienia życia religijnego w późnym średniowieczu) ma charakter wprowadzający. W rozdziale II autorka omówiła kolejno liczebność bractw lubeckich, ich wezwania oraz dokumenty erekcyjne. Okazuje się, że od połowy XIV w. do pierwszej ćwierci XVI w. powstało w Lubece około 70 bractw. Załączone do tekstu zestawienie pozwala obliczyć (głównie na podstawie najwcześniejszej daty przynależności bractw do poszczególnych kaplic i kościołów, zbieżnej z datą powstania bractwa), że do 1450 r. powstało ok. 60% bractw z tym, że największy ich przyrost (i jest to fakt znamieny) notowany jest w I połowie XV w. Wezwania bractw podzieliła autorka na 3 grupy. W grupie pierwszej znalazły się bractwa mające za patronów męczenników, świętych i apostołów, w grupie drugiej konfraternie maryjne (bardzo liczne), w grupie trzeciej wreszcie bractwa nawiązujące swoim wezwaniem do Ukrzyżowania (św. Krzyża, św. Krwi, oraz liczne bractwa św. Ciała — *Heilige Leichnamsbruderschaften*). W zakończeniu rozdziału drugiego omówiono sposób, w jaki następowało powołanie bractwa, obowiązki biskupów, kapituł oraz konwentów a także nowo powstających konfraterni. Rozdział III, najobszerniejszy, zawiera charakterystykę poszczególnych bractw, ich skład i profil społeczny. Na początku omówiono konfraternie kleru świeckiego, tzw. *kalandae* (charakterystyczne dla Dolnych Niemiec) oraz bractwa związane z wikariatami. Grupowały one z reguły kler niższy, słabo uposażony, ale członkami ich bywały również osoby świeckie, co z reguły poprawiało stan gospodarki brackiej. Kupcy z kolei grupowali się w pięciu bractwach: św. Ciała (założonego w r. 1393), św. Antoniego (1431), św. Leonarda (1458), Zwiastowania NMP (1497) oraz św. Rocha (1511). Bractwa te, zwłaszcza trzy pierwsze, grupowały zamożnych kupców lubeckich. Trzy z konfraterni kupieckich związane były z dominikanami. Bardzo interesujące było bractwo św. Leonarda, grupujące kupców górnoniemieckich (Norymberga, Frankfurt) działających w Lubece oraz kupców lubeckich prowadzących handel z południowymi Niemcami. Ludzie morza (marynarze, szyprowie) należeli do dwóch bractw: św. Mikołaja (założonego w r. 1400) i św. Anny (1497). Rzemieślnicy grupowali się w 24 bractwach;